

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2024/3--SON
ILOVA TO'PLAM**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

I.O.Raxmonova	
Ingliz tilidagi "Food"/"Oziq-ovqat" konseptining milliy xususiyatlari.....	1101
Sh.G.Akbarova	
A comparative analysis of the original and the translations of the essay "The stranger" (L'etranger) by Alber Camus.....	1107
Sh.G.Akbarova	
Alber Kamyu asarlari tarjimasiga mazmun va mohiyat ta'siri.....	1111
Sh.G.Akbarova	
О некоторых тайнах Французских артиклей.....	1115
D.A.Ganieva, G.S.Mirzayeva	
Realialarning madaniy konnotativ xususiyatlari.....	1118
G.S.Mirzayeva	
Lingvokultremalar tarjimasida translitratsiya usuli.....	1122
N.K.Abbasova	
Formation of foreign-language communicative competences in language learners using english proverbs and sayings.....	1125
A.A.Qayumov, A.B.Kosimova	
Jahon adabiyotida drabllarning o'rganilishi.....	1130
D.I.Mirzayeva	
O'xshatish uslubiy kategoriyasining semantik-stilistik xususiyatlari.....	1134
D.A.G'aniyeva, S.Yaxyoyeva	
Abbreviatsiya so'z yasashning samarador usuli sifatida.....	1137
Sh.B.Dushatova	
Unveiling implicit meaning: exploring the subtext of euphemisms.....	1140
Sh.B.Dushatova, X.J.Xoliqova	
The psychology of euphemisms: why do we use them?.....	1144
Z.M.Xalilova	
Kognitiv tilshunoslik zamonaviy tilshunoslikning yangi yo'nalishi sifatida.....	1148
A.S.Toshmatov	
Beyond grammar: building confidence and clarity in student writing (higher education).....	1153
N.X.Qurbonov	
The positive effects of video games in teaching english to beginner-level learners.....	1160
D.E.Normatova	
Sharq ilk uyg'onish davri va uning ilmiy-falsafiy mohiyati.....	1166
D.R.Axmadaliyeva	
Talabalarning ingliz tilida nutqiy kompetensiyasini o'yin texnologiyalari asosida rivojlantirish metodikasi.....	1171
N.Sh.Abdullayeva	
Talabalarning xorijiy tilda kasbiy muloqotini o'rgatish jarayonida dlii texnologiyalarining integratsiyasi.....	1177
S.A.Aliyeva	
Geortonimlar bilan bog'liq perifrazalar tadqiqi.....	1182
S.A.Aliyeva	
Turli tizimli tillarda geortonimik indikatorlarning leksik-semantik xususiyatlari.....	1185
M.A.Axundjanova	
A cooperative small group methodology in teaching english for esp students.....	1189
R.M.Shukurov, F.B.Abduraximova	
Turli tizimli tillarda so'z yasashining umumiy va farqli jihatlari.....	1193
F.B.Abduraximova	
O'zbek tilida mubolag'a va uning darajalanishi.....	1203
Sh.F.Latipov	
Unveiling the significance of linguistic lacuna in foreign language teaching.....	1208
L.T.Galimullina	
Semantic peculiarities of english phraseological synonyms with the component of precious stones and metals.....	1210

UO'K: 811.111 28+81

INGLIZ TILIDAGI "FOOD"/"OZIQ-OVQAT" KONSEPTINING MILLIY XUSUSIYATLARI

НАЦИОНАЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА АНГЛИЙСКОГО КОНЦЕПТА «ЕДА»

NATIONAL CHARACTERISTICS OF THE ENGLISH CONCEPT "FOOD" Raxmonova

Raxmonova Iroda Odilovna

Farg'ona davlat universiteti, Chet tillar fakulteti

Chet tillar kafedrasini ingliz tili o'qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada zamonaviy amerikacha ingliz tilidagi materiallar asosida "oziq-ovqat" semantik sohasi tushunchalarining milliy-madaniy o'ziga xosligi ko'rib chiqiladi. Maqolada tilshunoslikdagi kontseptsianing tabiatiga oid asosiy qarashlar keltirilgan; mifologiya va xalq og'zaki ijodida "gastronomik" lug'at qo'llanilishining ildizlari tahlil qilinadi. Katta hajmdagi faktik materiallar asosida pazandachilik atamalarining faoliyati, ular ortida turgan tushunchalarning mazmuni va tuzilishi hamda bu tushunchalarning etnopsixologik ma'lumotlarni uzatishdagi roli o'rganiladi. Badiiy va publitsistik matnlarda ushbu madaniyatning mahsuli sifatida taqdim etilgan "oziq-ovqat" semantik sohasi tushunchalarida milliy madaniyatning o'ziga xos xususiyatlarini aks ettirish muammosini ko'rib chiqamiz, biz asosan zamonaviy Amerikani ifodalovchi ingliz tilidagi matnlar materiallari bo'yicha tahlil qilamiz.

Аннотация

В статье рассматривается национально-культурное своеобразие понятий семантической сферы "еда" на основе материала современного американского английского языка. В статье представлены основные взгляды на природу понятия в лингвистике; анализируются корни использования "гастрономической" лексики в мифологии и фольклоре. На основе большого объема фактического материала исследуется функционирование кулинарных терминов, содержание и структура стоящих за ними понятий, а также роль этих понятий в передаче этнопсихологической информации. Рассматривая проблему отражения специфики национальной культуры в понятиях семантической сферы "еда", представленная в художественно-публицистических текстах как продукт этой культуры, мы анализируем в основном на материале англоязычных текстов, представляющих современную Америку.

Abstract

The article examines the national-cultural identity of the concepts of the semantic field of "food" based on materials from modern American English. The article presents the main views on the nature of the concept in linguistics; the roots of the use of "gastronomic" vocabulary in mythology and folk oral creativity are analyzed. On the basis of large-scale factual materials, the activities of culinary terms, the content and structure of the concepts behind them and the role of these concepts in the transmission of ethnopsychology information are studied. We will consider the problem of reflecting the peculiarities of national culture in the concepts of the semantic field "food", presented in artistic and publicist texts as a product of this culture, which we will analyze mainly on the materials of English-language texts that represent modern America.

Kalit so'zlar: "food", "oziq-ovqat", konsept, metafora, milliy madaniyat, afsona va an'ana, konseptual soha, antropomorfik, script, badiiy matn, milliy taom, mifologik ahamiyat.

Ключевые слова: "еда", "еда", понятие, метафора, национальная культура, миф и традиция, концептуальная сфера, антропоморфный, сценарий, художественный текст, национальная еда, мифологическое значение.

Key words: "food", "food", concept, metaphor, national culture, myth and tradition, conceptual sphere, anthropomorphic, script, artistic text, national food, mythological meaning.

KIRISH

Amerika etnik guruhining o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, turli madaniyatlar va mentalitet turlarini aks ettiruvchi adabiyot hisoblanadi. Milliy madaniyat xususiyatlarini, madaniy ssenariylar va stereotiplarning o'ziga xos xususiyatlarini ifodalash nuqtai nazaridan "oziq-ovqat" semantik sohasida tushunchalarning o'zni katta. Har bir tilda oziq-ovqat tushunchalariga asoslangan idiomatik iboralar mavjud.

Tarixan oziq-ovqat boylik, minnatdorchilik, ijtimoiy mavqe va kuchni ko'rsatish ramzi sifatida ishlatilgan. Ko'plab biznes nonushtalari, tushlik va kechki ovqatlarni ifodalagan iboralar: «power breakfasts», «power lunches» Ular ramziy ma'noga ega va adabiyotda o'z aksini topgan muloqot uchun o'ziga xos katalizator bo'lib xizmat qiladi. "Oziq-ovqat" konsepti ko'p qatlamli tushunchadir; u alohida taomlar va mahsulotlarning o'ziga xos nomlarini va ilohiy sovg'aning muqaddas ma'nosiga ega bo'lgan juda ramziy arxetipik tasvirlarni o'z ichiga oladi.

Biz "kontseptsiya" atamasini antropotsentrik jihatida ishlatamiz, bu belgida so'zlashtirilgan, ma'lum bir kontseptsiya bilan bog'liq bo'lgan, lekin u bilan tugamagan jamoaviy yoki individual ruhiy shakllanishni aks ettiradi.

Kognitiv semantikaning markaziy tushunchasi har xil turlar bilan ifodalangan konseptdir. Shuni ta'kidlaymizki, hozirgi kunga qadar tilshunoslikda ushbu konseptning talqini bir xil emas va turli xil konseptlarni ajratishda olimlar ham bir fikrga kela olmagan.

Kognitiv tilshunoslikda eng asosiy o'rganiladigan muammo – bu **konsept**dir. Chunki kognitiv tilshunoslik – dunyoning lisoniy tasvirida muayyan kontseptning mohiyati va dunyo voqealari bilan bog'liqligini o'rganuvchi fan bo'lsa, konsept kognitiv tilshunoslik fanining asosiy kategoriyalaridan biri bo'lib, madaniyat va inson o'rtasidagi aloqa o'rnatuvchi elementdir. "Konsept" termini o'tgan asrning 90 – yillaridan beri tilshunoslikda keng qo'llanilib kelinmoqda. Shunga qaramasdan, konsept tushunchasi hali hamon bitta umumiy izoh yoki talqinga ega emas.

O'zbek tilshunosligida ham "konsept" tushunchasi turli talqinga ega. Masalan, Sh.S.Safarov "moddiy dunyo idroki ayni paytda idrok etilayotgan predmet – hodisalar haqida tushunchaning tug'ilishini, keyinchalik ushbu tushuncha mental namuna – konsept sifatida shakllanib, moddiy nom olish"ini ta'kidlaydi[1, 91].

O'.Q.Yusupov konseptni "tashqi yoki ichki dunyodagi biror bir narsa yoki hodisa haqidagi ongimizdagi bilimlar majmuasi, u haqidagi obrazlar va unga bo'lgan ijobiy, salbiy, neytral munosabatlar, ya'ni baholashlardir" deb belgilaydi. Tushuncha va kontseptni farqlash maqsadida olim quyidagicha fikr bildiradi: "Konsept bilan tushunchani aysbergga o'xshatish mumkin. Agar konsept aysberg bo'lsa, uning suvdan chiqib turgan qismi tushunchadir"[2, 49].

Vierbiska kontseptsiyani "davrnin kalit so'zlari"[13,] deb atalgan so'z birikmalarini tahlil qilish orqali o'rgangan. Popova va Sternin[14] muhim kontseptsiya nomzodlarining muvofiqligini tahlil qilishni o'z ichiga olgan usulni ishlab chiqqan, chunki bu hodisani toifalarga ajratish va kontseptsiyalash imkoniyatini aniqlashga sharoit yaratadi[15, 1823- 1864].

Har qanday milliy tilning kontseptual sohasini o'rganish uning xalq madaniyati, eng avvalo, adabiyot va og'zaki xalq ijodiyoti bilan uzviy bog'liqligini ochib beradi. Ko'pgina tadqiqotchilar milliy tilning kontseptual sohasini shakllantirish va qo'llab-quvvatlashda adabiyotning ayniqsa muhim rolini ta'kidlaydilar. Matnni milliy o'ziga xos tushunchalar konteyneri sifatida o'rganishning ahamiyati shundan kelib chiqadi va matn nutqdan farqli o'laroq, milliy ongning eng barqaror va "o'rnatilgan" konseptlarini aks ettiradi.

Oziq-ovqat tushunchalari ularni ifodalovchi lug'atdan foydalanishning yuqori chastotasi va turli xil matnlarda oziq-ovqat mahsulotlarini tayyorlash va iste'mol qilish bilan bog'liq madaniy stsenariylarning ko'plab tavsiflari tufayli e'tiborni tortadi.

Bizningcha, "oziq-ovqat" konsepti folklor, adabiyot va publitsistik materiallarda inson hayotini saqlab qolish uchun muhim ahamiyatga ega bo'lganligi sababli juda keng tarqalgan.

"Oziq-ovqat" tushunchasi chuqur madaniy ildizlarga ega va uzoq vaqtdan beri madaniyatshunoslar, antropologlar va etnolingvistlarning o'rganish mavzusi bo'lib kelgan. Ushbu hodisaning tadqiqotchilari ta'kidlashlaricha, mifologiyadagi "ovqat" tushunchasining ko'lami uning "tabiat - madaniyat" qarama-qarshiligidagi o'rni bilan belgilanadi. Tabiatdan oziq-ovqat madaniyatiga o'tish natijasida dastlab tabiatga tegishli bo'lgan oziq-ovqat madaniyat mahsuloti sifatida ishlatiladi. Shu ma'noda, oziq-ovqat bu qarama-qarshilikni neytrallashtiradi va vositachidir. K.Levi-Strousning fikricha[3], pazandalik va oziq-ovqat rejimlarining tuzilishi, ularning madaniy sohaga jalb etilishi xarakteri va darajasi turli xil qarama-qarshiliklar bilan ifodalanishi mumkin. Bu qarama-qarshiliklar "oshxona" (olovli va qaynatilgan ovqat) ning kelib chiqishi haqidagi butun bir qator afsonalarning ma'nosini belgilaydi va oziq-ovqat mahsulotlarini taqiqlash tizimini tartibga soladi, qisman tavsiyalar. Shu bilan birga, madaniyatning o'zi bilan bog'liq qarama-qarshiliklar

TILSHUNOSLIK

(begona - o'ziniki, ayol - erkak, erdagi - samoviy, suv - olov, nopok - muqaddas va boshqalar) ham pazandalik va oziq-ovqat kodeksida, ham tegishli rejimlarda o'z ifodasini topgan.

MATERIALLAR VA METODLAR

"Biz" va "begona va notanish odamlar" o'rtasidagi qarama-qarshilik, shuningdek, iste'mol qilinadigan oziq-ovqat farqi orqali ham ifodalanadi. Shunday qilib, turli madaniyatlar turli xil pazandalik va oziq-ovqat rejimlariga mos keladi - vegetarian va go'sht, mikofil va mikofobik (qo'ziqorinlarga bo'lgan munosabatga qarab) va boshqalar. Oziq-ovqatlar quyidagi mezonlarga ko'ra ham farqlanadi: "erkak" - "ayol", diniy belgi. va "uy", "ilohiy" va "iblis". "O'ziga xos" taom tabiiy va hatto to'g'ri, "begona" taom esa "oziq-ovqatga qarshi" hisoblanadi. Bu qarash "madaniyat" boshlanishidan oldingi davrga oid afsona va an'analarda o'z aksini topgan.

Afsonalardagi oziq-ovqat murakkab o'limning barcha uch elementi - unumdorlik - hayot va qurbonlik bilan bog'liq bo'lib, unda o'lim sirlari, qismlarga bo'linish, qismlarni ajratish, maydalash samarali mo'l-ko'lchilik va hayotiy gullash holatini keltirib chiqarishi kerak (qarang. R.Bernsning "Jon - Arpa" balladasi, folklor motivlari asosida). O.Freidenbergning fikricha, oziq-ovqatning belgilangan, har qanday ikki vaqt tsikli burilishida, ya'ni, yangi, noma'lum davlat ostonasida aks etadi [ilk nasroniylar orasida yoki yahudiylar orasida shanba kuni non sindirishda belgilab qo'yilgandek ko'rinishi bejiz emas, yoki eski va yangi yil chorrahasida har yili o'tkaziladigan festival yoki Rojdestvo yoki Pasxa xamir mahsulotlari va go'sht va parranda go'shtidan tayyorlangan marosim taomlari][5].

Oziq-ovqatning mifologik ahamiyati uning kelib chiqish sabablari bilan cheklanmaydi. Berilgan oziq-ovqat kelib chiqadigan o'simlik, xuddi oziq-ovqat kabi, ko'pincha shaxsiylashtiriladi va ilohiylashtiriladi. Bu, shuningdek, turli xil oziq-ovqat turlarini metaforalashning keng doirasini (masalan, o'lim va tirilish tasviri sifatida) va uning timsolini o'z ichiga oladi.

Zamonaviy amerikalik ingliz tilining konseptual sohasi uchun oziq-ovqat bilan bog'liq atamalarining ahamiyati yuqori foydalanish chastotasiga ega bo'lgan va milliy o'ziga xoslikning u yoki bu jihatlarini aks ettiruvchi bir qator barqaror iboralar va belgilar bilan tasdiqlanadi, masalan, "as American as an apple" - "Amerika olmasi kabi" iborasi. Oziq-ovqat konseptlaridan foydalanishga asoslangan metaforalar konseptsiyaning universalligi tufayli yorqin, hamma uchun tushunarli va ifodalidir. Masalan, mashhur «salad bowl» va «pizza» ramzlari, umumiy hudud, ingliz tilidan muloqotda foydalanish va bir xil mafkuraviy munosabat bilan superetnosga birlashgan Amerika jamiyatining rang-barang ko'p millatli tarkibini anglatuvchi "melting pot" - "eriydigan qozon" ramzi bilan almashtirildi.

Oziq-ovqat tushunchalarining adabiy matn tasvirlari sifatida ishlashi alohida qiziqish uyg'otadi. Ushbu hodisani kuzatishlar bizga adabiy matnda "oziq-ovqat" tushunchasini ifodalovchi lug'at tomonidan bajariladigan bir nechta funksiyalarni aniqlashga imkon berdi[4]:

- tasvirlangan etnik guruhning mahalliy rang-barangligini va urf-odatlarini tavsiflash;
- tasvirlanayotgan qahramonning his-tuyg'ulari va xarakter xususiyatlarini antropomorfizm tamoyili asosida etkazish;
- jamiyatning umumiy ahvoli, "davr ta'mi" va milliy mentalitetning ayrim jihatlarini uzatish;
- asosiy milliy qadriyatlarini uzatish.

Keling, sanab o'tilgan funksiyalarning har birini batafsil ko'rib chiqaylik. Ba'zi oziq-ovqat tushunchalari juda aniq milliy o'ziga xoslikka ega va bu oziq-ovqat turiga xos bo'lgan mintaqa, ushbu mintaqa aholisining kasbi va shuning uchun ularning gastronomik afzalliklari haqida ma'lumotni o'z ichiga oladi. Shunday qilib, Amerikaning O'rta G'arbiy qismida, odamlar asosan chorvachilik bilan shug'ullanadigan dehqonchilik sharoitida, mol go'shti va cho'chqa go'shtidan tayyorlangan taomlar eng an'anaviy va afzal qilingan taomdir. "Madison okrugi ko'prigi" romanining bosh qahramonlari o'rtasidagi dialogdan ko'rinish turibdiki, bu taomdan qochgan odam "o'ziniki" sifatida qabul qilinmaydi:

"You like pork chops? I could fix that with some vegetables from the garden".

"Just the vegetables would be fine for me. I don't eat meat. Haven't for years.

No big deal, I just feel better that way".Francesca smiled again. «Around here that point of view would not be popular.

Richard and his friends would say you 're trying to destroy their livelihood. I don't eat much meat myself, I'm not sure why, I just don't care for it. But every time I try a meatless supper on the

family, there are howls of rebellion. So I've pretty much given up trying. It'll be fun figuring out something different for a change". [11]

Milliy taomning tavsifi ko'pincha tasvirlangan vaziyatning ekzotizmi taassurotini yaratadi, chunki u mo'ljallangan qabul qiluvchiga har doim ham hikoya qiluvchining madaniydati bilan mos kelmaydigan xorijiy madaniyat haqida xabar berish uchun mo'ljallangan. Shunday qilib, Londonga kelgan va ilgari hech qachon Amerika Qo'shma Shtatlarining janubidagi o'z shahrini tark etishga majbur bo'lmagan A.Uokerning "Lila rangi" romanining qora qahramoni uchun inglizlarning choy ichish an'analari va undan foydalanish xizmati g'alati tuyuladi:

"Tea" to the English is really a picnic indoors. Plenty of sandwiches and cookies and of course hot tea. We all used the same cups and plates"[12].

Badiiy matnning milliy-madaniy o'ziga xosligi kategoriyasi mahalliy taomlarni tavsiflashda ma'lumotlilik toifasiga yaqinlashadi, bu esa, o'z navbatida, mahalliy landshaftning xususiyatlari, odam moslashishga majbur bo'lgan va omon qolish uchun tabiiy muhit bilan belgilanadi.:

"Let's go have supper», muttered Quoyle. "I can't handle this right now".

"The dining room is closed to the public to-night. It's the curling championship dinner. They fixed us some chowder, but we'll have to get it ourselves and eat it here in the room".

"I want meat», said Bunny. «I want meat chowder".

"Too bad", said the aunt rather savagely, "it's not on the menu". To herself she added, eat fish or die.[6]

O'quvchiga Nyufaundlendda eng keng tarqalgan mahsulot **baliq** ekanligi haqida ma'lumot beradigan sof "gastronomic" ma'lumotlardan tashqari, keltirilgan misol, shuningdek, "eat fish or die" – "baliq iste'mol qilmoq" epigrammasida Nyufaundlend aholisining mentaliteti va milliy xarakterining o'ziga xos xususiyatlarini – mustahkamlikni ham aks ettiradi.

Milliy taomlar tasvirlari bayramlar, uchrashuvlar tavsifida va shunchaki qahramonlarning kundalik hayotining bir qismi sifatida, matnga kiritilgan milliy va madaniy ma'lumotlarni yangilashda namoyon bo'ladi:

"A section of lobster pie rose from the steaming dish, slid onto Dawn's plate.

"Oh, is it a lobster?" said Dawn.

"Yes, indeed», said the aunt. «Lobster pie, sweet as a nut".[6]

Nyufaundlenddagi turmush tarzi dengizning yaqinligi bilan belgilanadi. Bu yerdagi dengiz odamni ish, oziq-ovqat va ba'zan "tekin o'lja" bilan ta'minlaydi (kema halokati tufayli).

Afro-amerikalik mualliflarning ingliz tilidagi adabiyotlari bizga ma'lum bir odat yoki marosimga rioya qilish bilan bog'liq bo'lgan ba'zi oziq-ovqatlarni iste'mol qilishga asoslangan madaniy skriptlarning namunalarini taqdim etadi. Shunday qilib, ko'plab Afrika qabilalarida kelgan mehmonlarga hurmat belgisi kola yong'og'ini sindirish va hozir bo'lganlarni uning bir qismi bilan davolashdir. Bu marosimda qabila farovonligi uchun duo qilinadi:

He took a pot of palm — wine and cock to Nwakibie. Two elderly neighbors were sent for, and Nwakibie's two grown up sons were also present in his obi. He presented a kola nut and an alligator pepper, which were passed round for all to see and then returned to him. He broke the nut saying:

We shall all live. We pray for life, children, a good harvest and happiness. You will have what is good for you and I will have what is good for me. Let the kite perch and let the eagle perch too. If one says no to the other, let his wing break.[7]

Ovqatlanish marosimining tavsifi tasvirlangan etnik guruhning ma'naviy qadriyatlarini haqida ma'lumot beradi. Bunday holda, bag'rikenglik, boshqa odamlarning erkinligini hurmat qilish, kattalarga hurmat:

He said. "I have brought you this little kola. As our people say, a man who says respect to the great paves the way for his own greatness. I have come to pay you my respects and also to ask a favor. But let us drink the wine first"[7].

Bu tavsiflarda badiiy matnning informativlik kategoriyasi birinchi o'ringa chiqadi. Boshqa etnik guruhning dunyoqarashidagi bo'shliqlarga to'g'ri kelishi mumkin bo'lgan etnik guruhning taomlari, urf-odatlar va qadriyatlarini haqidagi ma'lumotlar rivoyat davomida bir necha marta leytmotiv sifatida takrorlanadigan batafsil tavsiflar shaklida taqdim etiladi. Bunday takrorlashlar,

TILSHUNOSLIK

bizning fikrimizcha, matn ichidagi manzillilik signallari bo'lib, bu ma'lumotlarning boshqa madaniyat vakillari uchun muhimligini ta'kidlaydi.

Ikkinchi guruh misollari antropomorfik funksiyada oziq-ovqat tushunchalaridan foydalanishni ko'rsatadi. Oziq-ovqat o'ziga xos vosita, asar qahramonlari o'rtasida hissiy va hissiy ma'lumotlarni uzatish va almashish uchun kanal bo'lib xizmat qiladi. R.D.Uollerning "Medison okrugidagi ko'priklar" romanida ovqat pishirish jarayoni insonning kayfiyati, ruhiy va jismoniy holatini aks ettiradi:

"He stood two feet from her, looking down, cutting and chopping the carrots and turnips, parsnips and onions. Francesca peeled potatoes into the sink, aware of being so close to a strange man. She had never thought of peeling potatoes as having little slanting feelings connected with it".[7]

Ovqat pishirish jarayoni odatda ijobiy his-tuyg'ular bilan bog'liq, chunki u insonning eng asosiy ehtiyojlaridan birini qondirishga qaratilgan. Ammo, siz bilganingizdek, tana va ruh, jismoniy va ma'naviy chambarchas bog'liq, shuning uchun pishirish tinch faoliyat, tinchlik va uy harorati bilan bog'liq. Misollar shuni ko'rsatadiki, pishirish jarayoni inson his-tuyg'ularining juda nozik soylarini, masalan, paydo bo'ladigan yaqinlik va sevgini etkazishi mumkin:

"With the cooking under way, Francesca sat across from him again. Modest intimacy descended upon the kitchen. It came, somehow, from the cooking. Fixing supper for a stranger, with him chopping turnips and, therefore, distance, beside you, removed some of the strangeness. And with the loss of strangeness, there was space for inti-acy".[8]

NATIJA VA MUHOKAMALAR

Adabiy va publitsistik matnlarda oziq-ovqat tushunchalarining ishlashini o'rganib chiqib, biz quyidagi xulosalarni chiqarishimiz mumkin. Oziq-ovqat tavsiflari adabiy matnlarning takrorlanadigan mavzularidan biridir. Buning sababi shundaki, til bilan bir qatorda oziq-ovqat milliy identifikatsiyalashning kuchli vositasi bo'lib, "biz"ni "begona" dan ajratib turadi va bu funktsiya chuqur tarixiy ildizlarga ega. Muayyan oziq-ovqat marosimlarining mifologik ahamiyati endi zamonaviy odamlar tomonidan tushunilmaydi, balki tegishli madaniy skriptlar tarkibiga kiritilgan.

Badiiy matnda ishlaydigan oziq-ovqat tushunchalari milliy va madaniy ma'lumotlarning katta qatlamini o'z ichiga oladi. Qoidaga ko'ra, ular tasvirlangan mintaqa uchun eng xarakterli bo'lgan taomning tasvirlari bilan ifodalanadi, bu ingliz tilida "jon ovqati" deb ataladi. Oziq-ovqat tushunchalari geografik omillar, tasvirlangan etnik guruh orasida ma'lum bir oziq-ovqatning tarqalishi, ma'lum bir jamiyatda qabul qilingan oziq-ovqat rejimlari va an'analari, madaniy stsenariylar haqida boy ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

Badiiy matnda tasvir sifatida ishlatiladigan oziq-ovqat tushunchalari ko'pincha antropomorfik xususiyatlarga ega bo'lib, qahramonlarning ichki hissiy holatini etkazish vositasi bo'lib xizmat qiladi. Oziq-ovqat tushunchalaridan ramz sifatida foydalanish tasvirlangan personajlar taqdiridagi ma'lum ma'nolarni aks ettirishi va davrning "ta'mi" ning o'ziga xos xususiyati bo'lishi mumkin - uning ko'pligi yoki kamligi.

Tushunchalarni ulardagi ma'lumotlarning tuzilishi turiga ko'ra tasniflash nuqtai nazaridan biz "ovqat" gipernimiga kiritilgan ma'lum bir mahsulot yoki taom bilan bog'liq bo'lgan tushunchalarni - giponimlarni ajratib ko'rsatishimiz mumkin. Bu giponimlar, o'z navbatida, turli tuzilmalarning tushunchalari bilan ifodalanadi: bular tushunchalar - "aqliy rasmlar" (masalan, ba'zi mahsulotlar va taomlarning nomlari: "chili mulattos", "oh-dumli sho'rva") va tushunchalar- senariylar (ularning mazmuni bo'yicha rivojlanish g'oyasini amalga oshirish: masalan, "kechki ovqat").

Kognitiv ilmiy paradigma doirasida oziq-ovqat tushunchalarining mazmuni va ularning adabiy va publitsistik matnlarda ishlashini o'rganish zamonaviy AQSh ingliz tilining konseptsiya sohasini va individual madaniy tushunchalarni to'liqroq tavsiflashga yordam beradi.

XULOSA

Shuni ta'kidlash kerakki, gastronomik lug'at ma'lum bir milliy lazzatni bildirsa, tasvirlangan hududning atmosferasini qayta tiklasa, oziq-ovqat tushunchalari mentalitetning xususiyatlarini, shuningdek, ma'lum bir madaniyatda qabul qilingan ovqatlanish rejimlari va taqiqlar tizimini bildiradi. Yu.S.Stepanovning fikricha, umuman olganda har qanday narsani tayyorlash usuli madaniy jihatdan juda muhimdir. Ko'pincha bir xil moddani qayta ishlash usullaridagi farqlar

madaniyatlardagi farqlarni yoki hech bo'lmaganda bitta madaniyatdagi ikkita "paradigma", ikkita "uslub" o'rtasidagi farqni aniqlaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Сафаров Ш.С. Когнитив тилшунослик. – Жиззах: Сангзор, 2006. – Б. 91.
2. Юсупов Ў.Қ- Маъно, тушунча, концепт ва лингвокультура атамалари хусусида // Стилистика тилшуносликнинг замонавий йўналишларида: Илмий амалий конференция материаллари. – Тошкент, 2011. – Б. 49.
3. Леви-Стросс К. Мифологики. Скрое и приготовленное. Т. 1. М.; СПб., 1999.
4. Лазари А. де. Польские исследования об идеях в России // Философский век. Альманах. Вып. 17. История идей как методология гуманитарных исследований. Ч. 1. СПб., 2001.
5. Proulx A. E. The Shipping News. Scribner, 1994. С. 74, 152.
6. Achebe C. Things Fall Apart. London: Heinemann, 1996. P. 19, 20
7. Waller R. J. The Bridges of Madison County. N. Y., 1992. P. 53.
8. Walker A. The Color Purple. N. Y., 1982. P. 144.
9. Wierzbicka, A. (1997). Understanding cultures through their key words: English, Russian, Polish, German and Japanese (Vol. 8) Oxford University Press on Demand.
10. Iroda, R. (2022). APPLICATION OF THE CONCEPT OF " EYE" IN ORAL SPEECH.
11. Iroda, R. (2022). Application of the concept of " word" in oral speech.
12. Rahmanova, I., & Mamatkulova, X. (2022). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA VAQT KONSEPTINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI.
13. Рахмонова, И. О. (2022). СЎЗ УМУМФИЛОЛОГИК ТУШУНЧА СИФАТИДА.
14. Odiljonovna, R. I. (2023). VAQT KONSEPTINING PRAGMALINGVISTIK TADQIQI.
15. Rahmonova, I. (2023). " SO'Z" KONSEPTINING LINGVOKOGNITIV VA PSIXOLINGVISTIK XUSUSIYATLARI.